

RECORREGUT DE RECERCA GEOLÒGICA I AMBIENTAL PER LA COMARCA DEL BAGES I PEL TERME DE NAVÀS (*GEOPARC DE LA CATALUNYA CENTRAL*). DES DE SANT CUGAT DEL RACÓ A TAURONS, CAL REIXES I A CASTELLADRAL

Per Josep M. MATA – PERELLÓ¹, Josep GIRABAL i GUITART i Joan Salvador PUIG ORIOL

BREU INTRODUCCIÓ

El recorregut de l'itinerari que ara presentem discorrerà, en la seva totalitat per la *Depressió Geològica de l'Ebre* (i més concretament pel seu sector corresponent a la seva *Depressió Central*). També cal dir que aquest recorregut es realitzarà per l'antic *Parc Geològic i Miner de la Catalunya Central*; és a dir, per l'actual Geoparc de la Catalunya Central.

Al llarg del recorregut, s'aniran trobant afloraments dels materials cenozoics que reblen la depressió per aquests indrets. No cal oblidar que el terme de Navàs, es troba totalment situat dintre d'aquesta depressió, igual que la major part del *Geoparc de la Catalunya Central*. Així, per arreu, afloren els materials continentals, de l'Eocè (de la Formació Artés, amb nivells de gresos i calcolutites rogenques). Tot i així, aquests materials cap al Nord van interrelacionant-se amb els seus materials coetanis de la Formació Solsona. Sobre ells, sobre els uns i els altres, es situen els materials recents del Pleistocè i de l'Holocè (fonamentalment, els depòsits de vessant i les terrasses fluvials o les dels barrancs que discorren per l'indret del recorregut de l'itinerari).

Per d'altra banda, el recorregut de l'itinerari discorrerà per la comarca del Bages. Així, dintre d'aquesta, circularèm exclusivament pels seus sectors centrals, del terme municipal de Navàs, prop d'on es trobava l'antiga capçalera municipal, aleshores situada a Castelladral. En aquest recorregut, anirem fent diverses aturades, unes de caràcter geomorfològic, altres de caire tectònic i altres de caràcter geològic-ambiental. Tot i així, predominaran les primeres.

OBJECTIUS FONAMENTALS

Els objectius generals del present itinerari, es centraran en els següents aspectes geològics.

1.- Reconeixement dels sectors centrals del *Parc Geològic i Miner de la Catalunya Central (Geoparc de la Catalunya Central)*, pel terme municipal de Navàs, exclusivament pels sectors centrals del poble.

2.- S'observarà l'estructura de la *Depressió Geològica de l'Ebre* (i més concretament del seu sector de la *Depressió Central*), per la qual circularà al llarg de tot el recorregut del present itinerari.

---

¹ President del Consell científic del Geoparc de la Catalunya Central

3.- Es reconeixeran els materials cenozoics que constitueixen el rebliment de la *Depressió Central*. per aquests indrets. Així, al llarg de tot el recorregut de l'itinerari, es trobaran els materials que pertanyen als afloraments de la *Formació Artés* (amb gresos i calcutites rogenques; ocasionalment, també trobarem afloraments de calcàries grisenques, generalment fosques). Tanmateix, als sectors més septentrionals del recorregut, ja trobarem materials groguencs (similars als anteriors) els quals ja pertanyen a la *Formació Solsona*, igualment de l'Eocè, en trànsit cap a l'Oligocè.

4.- Observació dels materials cenozoics recents, del Pleistocè i de l'Holocè, els quals constitueixen els dipòsits de vessants i també les terrasses dels diferents torrents i barrancs, que anirem trobant al llarg del recorregut. En tots els casos, es tracta de materials eminentment heteromètrics,.

5.- Observació de diversos indrets relacionats amb el nostre *Patrimoni Geològic*, que es vagin trobant al llarg del recorregut de l'itinerari. Així, el fer esment dels diversos afloraments de paleocanals. També cal fer esment de la coneguda *Balma de Comaposada*.

6.- Observació de diferents indrets relacionats amb el nostre *Patrimoni Miner*, que es vagin trobant al llarg de tot el recorregut de l'itinerari.

7.- Observació de la utilització dels materials geològics, per a diverses activitats. Quest és el cas d'unes tombes antropomòrfiques excavades entre els nivells de gresos dels paleocanals. I tanmateix, el de les tines excavades entre aquests mateixos materials.

ANTECEDENTS BIBLIOGRÀFICS

Hi ha un antecedent immediat nostre, amb un itinerari gairebé similar, del qual, el que ara presentem és una actualització; es tracta de MATA – PERELLÓ i PUIG ORIOL (2018). Tret d'aquest, no coneixem l'existència de cap itinerari geològic que discorri pels indrets que hem escollit, per fer el present recorregut.

En relació amb els trets geològics generals, i dels relacionats amb el recorregut de l'itinerari, farem esment dels següents treballs: COLLDEFORNS (1992), GUIMERÁ et altri (1992) i RIBA et altri (1976).

Pel que fa als trets mineralògics dels indrets mineralitzats que trobarem al llarg del recorregut, farem esment del treball de MATA-PERELLÓ (1991), referit a la totalitat de Catalunya. També farem esment del treball de la ICHN (1998), recentment publicat, relatiu als paratges d'interès natural de la comarca del Bages.

Tots aquests treballs, es trobaran reverenciats, a l'apartat dedicat a les REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.

RECORREGUT DE L'ITINERARI

El recorregut de l'itinerari s'iniciarà al costat de *Sant Cugat del Racó*, per on es farà una aturada, dintre del terme municipal de *Navàs*. Des d'aquí, es farà un recorregut a peu, anant primer cap als *Taurons*, per on es farà una altra aturada, travessant després la *Riera de Sant*

Cugat. Anant després cap a *Cal Reixes*, per on es farà una aturada. Posteriorment, el recorregut es dirigirà cap a la *Balma de Comaposada*, per on es farà una aturada. Tot seguit, s'anirà cap a l'antic poble de **Castelladral**, per on es faran dues aturades. Finalment, s'anirà cap a la Rovira i de mou cap a **Sant Cugat del Racó**, per on finalitzarà, fent-se les dues darreres aturades, abans d'arribar-hi.

Tot això es pot veure al MAPA DEL TRAJECTE DEL RECORREGUT. Així, es pot veure que el recorregut tindrà una longitud d'uns 10'6 Km., a través del qual es faran 8 aturades. El recorregut s'iniciarà a una alçada d'uns 555 metres, per les immediacions de **Sant Cugat del Racó**. Després, a partir d'aquest indret, el recorregut anirà baixant fins arribar als 479 metres, en arribar a la *Riera de Sant Cugat*. A partir d'aquí, el recorregut anirà pujant (amb certes intermitències i oscil·lacions). Així, s'arribarà a una alçada de 594 metres, en arribar a Cal Filaborres, per a baixar després fins als 551, camí de la Balma de Comaposada. Després de retornar a Cal Filaborres, s'anirà pujant de nou, arribant fins a una altura màxima d'uns 667 metres, que s'assoliran prop de **Castelladral**. Després de fluctuar en torn d'aquesta alçada, però baixant lleugerament al principi i més fort després, s'arribarà a una alçada d'uns 511 metres, en creuar la *Riera de Sant Cugat* (a la part Alt). Finalment, es pujarà lleugerament, retornant a la alçada de 555 metres, en retornar al punt d'origen, a *Sant Cugat del Racó*. Tot això es pot veure a: <https://ca.wikiloc.com/rutes-senderisme/recorregut-geologic-sant-cugat-del-raco-els-taurons-cal-reixes-castelladral-la-rovira-sant-cugat-de-22048655>

MAPA DEL RECORREGUT DE L'ITINERARI
(Mapa satel·lital del Google, sobre Wikiloc)

ADVERTIMENT: Al mapa s'inclou un hipotètic recorregut de tornada, des de Castelladral cap a Sant Cugat del racó, per si s'escau.

DESCRIPCIÓ DE L'ITINERARI

En aquest recorregut hem situat, com ja és habitual en tots els itineraris, una sèrie d'**ESTACIONS** o de **PARADES**, que anirem veient a continuació. En cada cas, els hi donarem

una denominació que podrà correspondre a algun paratge proper. També indicarem el terme municipal i la comarca on es troba.

Per d'altra banda, en cadascuna de les parades, indicarem entre parèntesi el número del mapa topogràfic de la *Cartografia Militar de España*, a escala 1:50.000, on es troba situada la parada considerada. En aquesta ocasió sols utilitzarem un full, concretament el **3331** (o de Puigreig). Totes les aturades les farem dintre d'aquest full. Si s'escau, també utilitzarem el full corresponent a la comarca del Bages, del Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya. Així doncs, la relació ordenada de les diferents parades que componen el recorregut del present itinerari, són les següents:

PARADA 1. SANT CUGAT DEL RACÓ, (terme municipal de **Navàs**, comarca del Bages). (Full 331).

El recorregut d'aquest itinerari, el començarem molt prop de l'església romànica de Sant Cugat del Racó, al bell mig de la *Depressió Geològica de l'Ebre* i del terme municipal de Navàs, dintre de la comarca del Bages i del *Geoparc de la Catalunya Central*.

En aquest indret, afloren per arreu els materials rogenços de la Formació Artés, que per aquests indrets ja pertanyen a l'Oligocè. Així, veiem afloraments dels nivells de gresos (generalment formant paleocanals) i de les calcutites de tonalitats rogenques. Precisament, els gresos han estat utilitzats, en part, per a la construcció de l'esvelta església romànica de Sant Cugat del Racó, que des d'aquí podem observar molt bé. FOTOGRAFIA 1. Des d'aquest indret, situat al bell mig de la Depressió Geològica de l'Ebre, mirant cap al Nord, es pot gaudir d'una bona observació del Sistema Pirinenc, situat al Nord d'on ara som. Així, des d'aquí es veuen els Rasos de Peguera, situats al Berguedà. FOTOGRAFIA 2.

FOTOGRAFIA 1. PARADA 1

L'església romànica de Sant Cugat del Racó (Navàs). Construïda amb materials de la *Formació Artés*.
Depressió Geològica de l'Ebre

Es tracta d'una interessant església romànica, amb base de creu grega. Un cas no gaire freqüent al Bages

FOTOGRAFIA 2. PARADA 1

Els Rasos de Peguera, des de les immediacions de Sant Cugat del Racó
Afloraments carbonatats mesozoics del Sistema Pirinenc. Berguedà.

PARADA 2. ELS TAURONS, (terme municipal de **Navàs**, comarca del Bages).
(Full 331).

Després de fer l'aturada anterior, cal continuar pel camí que es va dirigint cap al SW, des de Sant Cugat del Racó. Aquest camí es va dirigint cap a l'antic mas del Taurons i cap al paratge del mateix nom. Alhora, es va dirigint cap a la vall de la Riera de de Sant Cugat. En arribar al Mas dels Taurons, farem una aturada, aproximadament a uns 1'5 Km de la parada anteriorment realitzada.

En aquest trajecte, hem anat trobant afloraments dels materials de la *Formació Artés*. Dels quals ja n'hem parlat anteriorment. Així, ara es fan ben palesos els seus materials rogencs. Aquests materials rogencs es troben constituïts per nivells de calcolutites, amb freqüents intercalacions grisenques.

Alhora es veuen freqüents paleocanals amb gresos. Precisament, en aquest indret es fan ben palesos aquests paleocanals, per sota de les antigues edificacions, actualment en runes i força cobertes de vegetació. Cal fer esment que els materials emprats a la construcció, són precisament fragments dels gresos que formen part dels paleocanals, que afloren per les proximitats. FOTOGRAFIA 3

Per d'altra banda, dintre de les antigues construccions del mas, es fan força evidents unes antigues tines. Aquestes estaven recobertes de ceràmica, a diferència d'altres tines que veurem més endavant, les quals es troben excavades entre els nivells de gresos. Aquí, les tines es troben recobertes per ceràmica. FOTOGRAFIA 5.

FOTOGRAFIA 3. PARADA 2
El Taurons. Es situen sobre paleocanals de gresos. Formació Artés
Depressió Geològica de l'Ebre. Sant Feliu del Racó

FOTOGRAFIA 4. PARADA 2
Les Tines de Cal Taurons. Es troben revestides per ceràmica

PARADA 3. VALL DE LA RIERA DE SANT CUGAT, (terme municipal de Navàs, comarca del Bages). (Full 331).

Després de fer l'aturada anterior, cal continuar pel camí que es va dirigint cap al SW.

Aquest camí es va dirigint cap a la vall de la Riera de de Sant Cugat. Poc abans d'arribar-hi, podem fer una aturada. La farem, si s'escau, a uns 0'1 Km de la parada efectuada abans.

En aquest breu recorregut, hem continuat trobant afloraments dels materials esmentats a l'aturada anterior. Així, s'han fet palesos els nivells de calcolutites rogenques de la Formació Artés. Alhora, hem continuat trobant freqüents paleocanals, els quals es troben reblerts per gresos de tonalitats ocre. FOTOGRAFIA 5.

FOTOGRAFIA 5. PARADA 3

Un dels nombrosos paleocanals reblerts de gresos, situats prop del Taurons
Depressió Geològica de l'Ebre. Formació Artés. Sant Cugat del Racó

Per d'altra banda, des d'aquest lloc, es pot fer una bona observació de la vall de la Riera de Sant Cugat, la qual baixa del Nord, a ponent de Sant Cugat del Racó

PARADA 4. TOMBA DE VILAMORÓS, IMMEDIACIONS DEL TURÓ DE LES OLIVERES, (Castelladral, terme municipal de Navàs, comarca del Bages). (Full 331).

Després de fer l'aturada anterior, ens cal continuar la baixada cap ala riera que hem esmentat a l'aturada anterior. En arribar-hi, trobarem una cruïlla de camins i ens caldrà seguir les indicacions per tal d'anar cap a Castelladral. Poc despès, començarem a pujar, arribant prop de la base de Turó de les Oliveres. Per aquest indret farem una aturada, aproximadament a 1 Km de la realitzada anteriorment. Aquesta aturada la farem prop de la *Tomba de Vilamorós*.

En aquest trajecte, hem continuat trobant afloraments dels materials que hem esmentat anteriorment. Ara, precisament, estem situats sobre una potent barra de gresos, que formen part d'un paleocanal. Aquests materials es situen entre els nivells de calcolutites rogenques de la *Formació Artés*, que es fan paleses per arreu. Precisament, sobre aquesta barra de gresos, hi ha excavada una interessant tomba antropomòrfica: la *Tomba de Vilamorós*. FOTOGRAFIA 6.

FOTOGRAFIA 6. PARADA 4

La Tomba de Vilamorós, amb la gosa Nit

Es troba excavada entre els gresos de un paleocanal, situat entre els materials de la *Formació Artés*
Depressió Geològica de l'Ebre. Castelladral

FOTOGRAFIA 7. PARADA 4

Castelladral, des de les immediacions de la base del *Turó de les Oliveres* i de la *Tomba de Vilamorós*
Es situa sobre afloraments dels gresos dels paleocanals, ubicats entre els materials de la *Formació Artés*
Depressió Geològica de l'Ebre

Des d'aquest lloc, es pot gaudir d'una bona observació dels voltats de Castelladral, situat en un indret aturonat, al nostre WNW. Aquest indret, igual que l'immediat Turó de les Oliveres, es situa sobre afloraments dels paleocanals que hem esmentat. FOTOGRAFIA 7.

PARADA 5. LES TINES DE CAL REIXES, (Castelladral, terme municipal de Navàs, comarca del Bages). (Full 331).

Després de fer l'aturada anterior, cal continuar el recorregut cap a Castelladral, anant cap a ponent. Més endavant, creuarem un altre barranc que baixa de la població acabada d'esmentar. I, ara, a partir d'aquest indret, començarem a pujar cap a l'antic poble, Abans, però, passarem pel costat de les runes de Cal Reixes. Poc despès, farem una aturada a unes antigues tines, les quals es troben senyalitzades. Aquesta aturada la farem a uns 0'8 Km de la parada anterior. A uns 0'2 Km de la darrera casa.

En aquest trajecte, hem continuat trobant afloraments dels materials de la *Formació Artés*, amb nivells de calcolutites rogenques; tot i que sovint tenen tonalitats ocre, per interferències amb la propera *Formació Solsona*.

Molt sovint, es fan palesos els afloraments de paleocanals amb nivells de gresos. Molt sovint, aquests son molt potents, amb quasi 6 – 8 metres de potència, com a l'indret on ara som. Aquests nivells son tant potents, que s'han utilitzat per picar-los i utilitzar-los com a tines, com aquest indret, on hi ha les *Tines de Can Reixes*. FOTOGRAFIES 8 i 9.

Alhora, aquests nivells han donat lloc a la formació de balmes, com la que hem denominat *Balma de Can Reixes*, situada molt prop de les tines del mateix nom. FOTOGRAFIA 10.

FOTOGRAFIA 8. PARADA 5

Un aspecte de la senyalització de les tines excavades entre els gresos *Depressió Geològica de l'Ebre. Formació Artés. Castelladral*

FOTOGRAFIA 9. PARADA 5

Les Tines de Cal Reixes, amb l'indret on es devia situar una premsa. Castelladral
 Nivells de gresos dels paleocanals de la Formació Artés. Depressió Geològica de l'Ebre
 Fotografia de JOSEP GIRABAL, amb un dels aïutors del guió de la sortida i d'un assistent

FOTOGRAFIA 10. PARADA 5

La Balma de Can Reixes. Castelladral
 Afloraments dels gresos dels paleocanals de la Formació Artés. Depressió Geològica de l'Ebre
 Fotografia de JOSEP HIDALGO

PARADA 6 - CONDICIONAL. PALEOCANALS DE CAL REIXES, (Castelladral, terme municipal de Navàs, comarca del Bages). (Full 331).

Després de fer l'aturada anterior, cal continuar el recorregut cap a Castelladral. Poc després, d'una forta pujada, farem una aturada. Aquesta, la farem a quasi 0'3 Km de l'anterior, aproximadament

En aquest trajecte, hem anat trobant afloraments dels materials rogenços (de vegades amb tonalitats ocres) que pertanyen a la Formació Artés. Aquests materials són fonamentalment nivells de calcolutites; tot i que molt sovint predominen els potents nivells de gresos, formant paleocanals, com a l'indret on som ara, molt semblants i molt propers als que hem vist a l'aturada anterior. FOTOGRAFIA 11.

FOTOGRAFIA 11. PARADA 6

Un aspecte d'un dels paleocanals propers a Cal Reixes. Camí cap a Castelladral
Ja es fan paleses totalitats ocres, entre els materials de la *Formació Artés*, en trànsit cap els de la *Formació Solsona*. *Depressió Geològica de l'Ebre*

Per d'altra banda, molt sovint hem trobat tonalitats ocres entre els materials, ja que ens trobem prop de l'indret on la *Formació Artés* i la *Formació Solsona*, es comencen a interrelacionar entre si (cosa que succeeix lleugerament al Nord, cap a Serrateix). Com es sabut, la primera reble la *Depressió Geològica de l'Ebre*, amb materials procedents del *Sistema Mediterrani*; mentre que la segona ho fa amb materials de procedència pirinenca.

La primera te tonalitats rogenques per la presència d'HEMATITES; mentre que la segona en te dels minerals de la roca LIMONITA. Ambdues són continentals, però la segona dona idea d'un ambient més humit, per la diferencia entre els dos òxids de ferro; l'HEMATITES és anhidre, mentre que els minerals de la LIMONITA estan hidratats.

PARADA 7. EL CASTELLOT DE CASTELLADRAL, (Castelladral, terme municipal de Navàs, comarca del Bages). (Full 331).

Després de l'aturada anterior, primer, cal retornar cap a *Cal Filaborres* i després cal continuar el recorregut cap al proper poble de **Castelladral**. Així, ens caldrà anar pujant. Abans d'arribar al poble, trobarem la carretera local procedent de Súria, la B – 423. Després, en arribar al poble, ens caldrà pujar cap a la par més alta, cap al Castellot, per on farem una nova aturada. Així, des de la parada anterior haurem efectuat un recorregut proper als 1'3 Km, per tal d'arribar fins on ara som.

En aquest tram del recorregut, hem continuat trobant afloraments dels materials cenozoics, de l'Oligocè. Aquests materials pertanyen a la *Formació Artés*; tot i que es troben a la zona d'interferència amb els de la *Formació Solsona*. Així, presenten tonalitats rogenques o ocres segons els llocs. Fonamentalment, es tracta de nivells de calcutites, amb nombrosos, potents i freqüents paleocanals de composició grisenca. Precisament, el poble de Castelladral es troba aturonat sobre aquests paleocanals. Per d'altra banda, aquests paleocanals també es fan palesos al bell mig del poble, a diversos indrets del mateix. Així, cal destacar el situat a la part més alta, que s'enlaira sobre el mateix poble, el qual queda protegit dels vents ponentins per aquest turó. FOTOGRAFIES 13 i 14.

Cal dir que aquests paleocanals es troben compostats per materials detrítics, procedents de l'erosió de les zones properes. Així, fonamentalment hi ha gresos i també fins nivells de microconglomerats.

Després, en arribar a la part alta del poble, podrem gaudir d'un excel·lent observatori de la geologia que el circumda, tant del Geoparc com d'altres indrets. Així, mirant cap al SE es fan palesos els relleus del **Montseny** (del *Sistema Mediterrani*). També, mirant cap al Sud, es poden veure els relleus de *Montserrat*, dels *Altiplans de la Depressió Geològica de l'Ebre* (MATA – PERELLÓ, 1984), situats en bona part dintre del *Geoparc de la Catalunya Central*. FOTOGRAFIA 15. Alhora, mirant cap a llevant, es pot gaudir d'una bona observació del Bages (dintre de l'esmentat Geoparc) i també d'Osona. Així, es fan palesos els relleus del *Cabrerès*, a l'extrem llevantí d'Osona. FOTOGRAFIA 16.

Evidentment, aquest indret situat per sobre de la població de Castelladral, es podria considerar com un dels millors mirador del Geoparc de la Catalunya Central. Cal dir que aquesta observació es pot complementar amb la dels indrets situats a ponent, dels quals en parlarem a la propera aturada.

FOTOGRAFIA 13. PARADA 8
Castelladral, aturonat sobre afloraments dels materials de la *Formació Artés*. Es fan palesos diversos paleocanals entre aquests materials de la *Depressió Geològica de l'Ebre*

FOTOGRAFIA 14. PARADA 8
Aspecte del paleocanal situat sobre el poble de Castelladral, el qual constitueix el Castelló de la Depressió Geològica de l'Ebre. Formació Artés

FOTOGRAFIA 15. PARADA 8

Relleus de Montserrat, des dels immediacions de Castelladral

Aquests relleus formen part dels que vam denominar *Altiplans Meridionals de la Depressió Geològica de l'Ebre* (MATA – PERELLÓ, 1984)

Tanmateix, es veuen el relleus de la *Depressió Geològica de l'Ebre*, situats entre Castelladral i Montserrat. Tots ells, es troben dintre del *Geoparc de la Catalunya Central*

FOTOGRAFIA 16. PARADA 8

Amplis sectors del Bages i del *Geoparc de la Catalunya Central*, situats al llevant de Castelladral

Així, es veuen els relleus propers de Sant Cugat del Racó, al bell mig de la fotografia

Més lluny es veu la vall del Llobregat, entre Navàs i Puig-reig

Al fons es veuen els relleus de l'*Altiplà del Lluçanès*

Tots aquests indrets, es situen dintre de la *Depressió Geològica de l'Ebre* o *Conca Geològica de l'Ebre*

PARADA 9. CRUÏLLA DE CASTELLADRAL CAP A SERRATEIX. MIRADOR ORIENTAL DE CASTELLADRAL. CARRETERA B – 423, (Castelladral, terme municipal de Navàs, comarca del Bages). (Full 331).

Després de fer l'aturada anterior, cal fer un breu recorregut, baixant de nou cap el poble,. Després, ens caldrà sortir per la carretera local que es dirigeix cap a Serrateix. Tot i així, farem una aturada a uns 0'5 Km de l'anterior. La farem a la cruïlla de la carretera que baixa del poble amb la que es dirigeix cap a Serrateix

En aquest breu recorregut, hem trobat afloraments dels materials que hem esmentat anteriorment. De fent, s'han fet palesos molts dels afloraments dels paleocanals. Per d'altra banda, es veuen les tonalitats rogenques dels materials de la Formació Artés i les brunes dels de la Formació Solsona

Des d'aquest indret, es pot gaudir d'una bona visió dels relleus de la *Serra del Port de Compte* (del *Sistema Pirinenc*). I també dels *Rasos de Peguera* i de la *Serra d'En Cija*, al Berguedà. Entremig, es veuen els relleus del Solsonès i del Berguedà, de la *Depressió Geològica de l'Ebre*. FOTOGRAFIES 17 i 18.

Sense cap mena de dubte, aquest indret complementa el de l'anterior parada i fa de Castelladral, en el seu conjunt, un dels millors miradors de tot el *Geoparc de la Catalunya Central*.

FOTOGRAFIA 17. PARADA 9

La serra del *Port de Compte*, del *Sistema Pirinenc*, des les immediacions de Castelladral
En primer terme es veuen els relleus del Bages i del Solsonès, amb materials detrítics que pertanyen a la *Formació Solsona*. *Depressió Geològica de l'Ebre*

FOTOGRAFIA 18. PARADA 9

Relleus de la *Serra del Verd*, amb *el Cadí* al fons, del Sistema Pirinenc, des de prop de Castelladral
En primer terme es veuen relleus del Bages i del Berguedà, de la *Depressió Geològica de l'Ebre*

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

COLLDEFORNS i CHERTÓ, B. (1992).- La geologia del Bages. *Inèdit*, 430 pàgines. Sant Vicenç de Castellet

GUIMERÀ, J. et altri (1992).- Geologia (II), Història Natural dels Països Catalans, Vol.2, 547 pag. *Enciclopèdia Catalana, S.A.* Barcelona

ICHN (1998).- Guia d'Espais d'Interès natural del Bages. *Inst. Catalana d'Hist. Nat. Centre d'Est. del Bages*. 295 pàgines. Manresa

MASACHS, V, et altri (1981).- Itineraris geològics per les comarques del Bages, Berguedà, Anoia i Solsonès. *Pub. Centre d'Estudis Geològics - Caixa d'Estalvis de Manresa*, 256 pàgines. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (1984).- Depressió Geològica de l'Ebre, o Depressió Central Catalana?. *Revista Dovella*, nº 35, pp. 85-90, Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (1991).- Els Minerals de Catalunya. *Arxius de la Secció de Ciències*, t. XCIII, 442 pag. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona.

MATA-PERELLÓ, J.M. (2007).- Recorregut de recerca geològica i mineralògica per les comarques del Bages, del Lluçanès i del Moianès: des d'Artés a Avinyó, Sant Feliu Sasserra, Oristà i a l'Estany. *Inèdit*. 10 pàgines. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (2013).- Recorregut de recerca geològica i mineralògica per les comarques del Berguedà, Osona (Lluçanès) i Bages: des de Gironella i la Quar a Lluçà, Prats de Lluçanès, Sant Feliu Sasserra, Avinyó i Artés. *Inèdit*. 14pàgines. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. i PUIG ORIOL, J.S. (2018).- Recorregut pedrestre circular de recerca geològica i ambiental per la comarca del Bages (pel *Geoparc de la Catalunya Central*). des de Sant Cugat del Racó a Taurons, Cal Reixes, Castelladral, a la Rovira i a Sant Cugat del Racó. *Inèdit*. 14 pàgines. Manresa

RIBA, O. et altri (1976).- Geografia Física dels Països Catalans, *Edit. Ketres*. 205 pag. Barcelona.